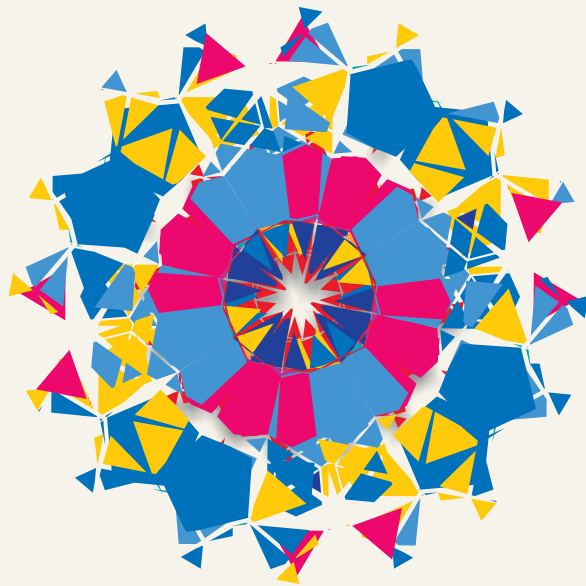

James G. March

VALG, VANE OG VISION

– perspektiver på aspiration og adfærd

Forlaget Samfundslitteratur

Valg, vane og vision

– perspektiver på aspiration og adfærd

JAMES G. MARCH

Valg, vane og vision

– perspektiver på aspiration og adfærd

Oversat af
Kristian Kreiner og Mie Augier

Forlaget
Samfundslitteratur

James G. March
Valg, vane og vision
– perspektiver på aspiration og adfærd
1. udgave 2005

© Forlaget Samfundslitteratur, 2005

Omslag: Torben Lundsted
Sats: Narayana Press
Tryk: Narayana Press, Gylling
E-bog produktion: PHi Business
Solutions Ltd. (Chandigarh, India)

ISBN 87-593-0677-7
EISBN 87-593-3671-7

Forlaget Samfundslitteratur
Rosenørns Allé 9
1970 Frederiksberg C
Tlf. 3815 3880
Fax: 3535 7822
slforlag@sl.cbs.dk
www.samfundslitteratur.dk

Alle rettigheder forbeholdes.
Kopiering fra denne bog må kun finde sted på institutioner, der har
indgået aftale med COPY-DAN, og kun inden for de i aftalen nævnte rammer.
Undtaget herfra er korte uddrag til anmeldelse.

Indhold

Indhold

Valg, vane og vision – en introduktion	11
--	----

Sektion 1

Adfærdsteoretiske perspektiver på virksomheden	17
--	----

1 · *A Behavioral Theory of the Firm*

– og den efterfølgende teoriudvikling	21
1.1 Hovedideerne i det adfærdsteoretiske perspektiv på virksomheden	21
1.2 Udviklingen i de økonomiske virksomhedsteorier	23
1.3 Udviklingen i adfærdsteoretiske studier af organisatorisk beslutningstagning	36
1.3.1 Beslutningstagning som intentional, konsekvensstyret handling	38
1.3.2 Beslutninger som regelbaseret adfærd	43
1.3.3 Beslutningstagningens økologiske struktur	47
1.3.4 Beslutninger som artefakter	51
1.4 Efterskrift	54

Sektion 2

Valg og læring	57
--------------------------	----

2 · Begrænset rationalitet, uklarhed og design af

beslutninger	61
2.1 Design af beslutninger og almindelig beslutningsadfærd	61
2.2 Begrænset rationalitet	65
2.3 Alternative former for rationalitet	68
2.3.1 Kalkulatorisk rationalitet	68
2.3.2 Systemisk rationalitet	69

2.4	Behandlingen af præferencer	72
2.5	Præferencer og design af beslutninger	81
2.6	En romantisk vision	89
2.7	Referencer	90
3	Design af beslutninger	99
3.1	Definition af beslutningsfornuft	100
3.1.1	Udfald og processer	100
3.1.2	Fornuftens kompromiser	103
3.1.3	Beslutningstagningens snæversyn	110
3.2	Forbedring af adaptationsevnen	113
3.2.1	Mangelfuld adaptation	114
3.2.2	Udforskning og nyttiggørelse	115
3.2.3	At finde balancen	117
3.3	Anvendelse af viden	119
3.3.1	Uddrage viden fra erfaring	120
3.3.2	Udvinde viden fra andre	124
3.3.3	Komplikationer ved viden	130
3.4	Meningsskabelse	138
3.4.1	Øge opmærksomheden	138
3.4.2	Konstituering af selvet	140
3.4.3	Vække engagement	143
3.5	Jagten på fornuft	150
4	Udforskning og udnyttelse i organisatorisk læring	155
4.1	Afbalancering af udforskning og udnyttelse	156
4.1.1	Udforskning og udnyttelse i teorier om organisatorisk adfærd	156
4.1.2	Udforskningsstrategiens sårbarhed	158
4.1.3	Den sociale kontekst for organisatorisk læring	159
4.2	Gensidig læring i udviklingen af viden	160
4.2.1	En model af gensidig læring	160
4.2.2	Modellens basale egenskaber i et lukket system	162
4.2.3	Basale egenskaber ved modellen i et mere åbent system	167

4.3	Viden og konkurrencesituation	172
4.3.1	Konkurrence og betydningen af relative præstationer	172
4.3.2	Læring, viden og konkurrencemæssige fordele	175
4.3.3	Konkurrence om relativ position og strategisk adfærd	178
4.4	Små modeller og gammel visdom	179
4.5	Referencer	181

Sektion 3

	Beslutningstageres tillærte egenskaber	183
5	Tillært risikoaversion	187
5.1	Forklaring af risikotagning	187
5.1.1	Risikotagning ved gevinst og risikotagning ved tab	188
5.1.2	Teorier om valg og risikotagning	189
5.1.3	Læring og risikotagning	191
5.2	Modeller af erfaringsbaseret læring	192
5.2.1	Model med fragmentarisk opdatering	193
5.2.2	Model med gennemsnitlige afkast	195
5.2.3	Model med vægtede afkast	196
5.3	Anvendelse af modellerne	197
5.3.1	Afhængighed af r_i og k_i	198
5.3.2	Effekter af α , m og β	202
5.3.3	Konsekvenser af skæve fordelinger	205
5.4	Fortolkning af resultaterne	207
5.4.1	Læring som sekventiel stikprøvetagning	208
5.4.2	Implikationer af læringsperspektivet på risikotagning	209
5.4.3	Nogle forbehold	214
5.5	Referencer	216
5.6	Appendiks: Effekterne af skævhed	217

6 · Variable risikopræferencer og adaptive aspirationer	221
6.1 Observationer af risikopræferencer	221
6.2 En model for variable risikopræferencer	225
6.3 Generelle egenskaber ved processen	228
6.4 Adfærdsmæssige implikationer af variable risikopræferencer	230
6.5 Adfærdsmæssige implikationer af adaptive aspirationer	234
6.6 Strategier for risikopræference: Præskriptive implikationer	237
6.7 Konklusion	242
6.8 Referencer	243
7 · Variable risikopræferencer og valg af fokus	251
7.1 “Random walk”-modeller af risikotagning	254
7.2 De specifikke modeller	257
7.2.1 Model 0: Fast risiko	258
7.2.2 Model 1: Overlevelsgrænse som referencepunkt	258
7.2.3 Model 2: Aspiration som referencepunkt	259
7.2.4 Model 3: Skiftende fokus	260
7.3 Overensstemmelsen med empiriske data	262
7.4 Ressourceakkumulering og adaptive aspirationer	265
7.4.1 De overlevendes ressourceakkumulering	265
7.4.2 Effekter af ændringstakter for tilpasningen af aspiration	268
7.5 Effekter af opmærksomhedsfokusering	270
7.5.1 Effekter af at ændre sandsynligheden for fokus på overlevelse	271
7.5.2 Effekter af alternative regler for allokering af opmærksomhed	273
7.6 Risikotagning og overlevelse i selvsupplerende populationer	275
7.6.1 Differentieret overlevelse over tid	276
7.6.2 Differentieret overlevelse når relativ ressourcerigdom har betydning	279

7.7 Afsluttende kommentarer	280
7.8 Referencer	282

Sektion 4

Visioner, variationer og populationer	287
---	-----

8 · Fremtiden, forgængelige organisationer og fastlåste fantasier	291
8.1 Omgivelsernes omskiftelighed og usikkerhed	292
8.1.1 Globale sammenhænge	292
8.1.2 Informationsteknologi	293
8.1.3 Vidensbaseret konkurrence	294
8.1.4 Politisk usikkerhed	295
8.2 Organisatorisk udvikling	296
8.3 Forgængelige organisationer	300
8.4 Den farlige og fantastiske fantasi	304
8.5 Referencer	306

9 · Valg og tilfældighed:	
Stikprøvevis præstationsmåling i sociale pardannelser	311
9.1 Ufuldstændig information og præstationsstikprøver	313
9.2 Stikprøvevis præstationsmåling i lederkarrierer	317
9.3 Data og resultater	319
9.4 Modeller af stikprøvevis præstationsvurdering	322
9.5 Diskussion	337
9.6 Referencer	341

Sektion 5

Eftertanke	343
10 · En akademikers stræben	345
Rettigheder	349

Valg, vane og vision – en introduktion

Denne bog har en forløber i *Fornuft og forandring – læring og ledelse i en verden beriget med uklarhed* (København: Samfundslitteratur 1995). *Fornuft og forandring* indeholder, lige som denne bog, en oversættelse til dansk af en række artikler af vor tids største organisationsteoretiker, James G. March. *Fornuft og forandring* er blevet læst bredt, hvilket er et tegn på, at Marchs tanker har en betydelig klangbund i Danmark – og i Norden generelt. Måske er det hans tværvideenskabelige tankegang, der er årsagen til denne nordiske klangbund. Han tænker bredt samfundsvidenskabeligt, og han henter inspiration fra mange traditionelle discipliner (fx økonomi, politologi og sociologi). Men han henter også inspiration fra de store humanistiske fag (filosofi og litteratur). Jævnligt optræder fx Henrik Ibsen og Søren Kierkegaard i teksterne. Dette brede fundament nyttiggøres i skarpe, intelligente analyser af nogle af de store menneskelige, organisatoriske og samfundsmæssige spørgsmål – og de formidles med en sproglig og stilistisk elegance, som gør, at læseren suges ind i et fascinerende univers af ideer, indsigter og inspirationer. Man bliver ganske enkelt klogere (og ofte også klogere på sig selv) af at læse disse tekster.

Valg, vane og vision har til formål at udbrede Marchs tanker yderligere. Artiklerne her, som er udvalgt af March selv, har en overvægt af artikler inden for beslutningsteoriens felt. Der er stor indholds- og stil-mæssig variation mellem artiklerne: fra brede teoriehistoriske oversigter; til meget specifikke simulationsmodeller af konkrete problemstillinger. De er naturligvis alle skrevet inden for den adfærdsteoretiske (behavior-